

zytywnie odnieść się do tych prób. Tym niemniej należy zawsze zachować ostrożność w stosunku do proponowanych wyników analiz.

2' Metoda historyczno-krytyczna, w swych wielokierunkowych i wzajemnie uzupełniających się analizach, pozostaje nadal metodą nadrzędną i wiodącą. Konieczne poprawki zostały zresztą dokonane. Jej brakiem jest jednak nadmierne rozczłonkowanie tekstu: mnożenie źródeł na rzecz utraty ujęć całościowych.

3' Stąd nie jest przypadkiem, iż pozostałe metody analizy tekstu biblijnego z reguły wychodzą właśnie od krytyki metody historyczno-krytycznej, ale przede wszystkim pragną dać nowe, odmienne spojrzenie na tekst, spojrzenie bardziej egzystencjalne. Zasadniczo brak w nich jednak wymiaru teologicznego.

4' Wydaje się, iż w analizie tekstu biblijnego nadal winien obowiązywać typ egzegezy tradycyjnej, opartej na solidnych studiach filologicznych i historycznych²¹.

Poznań

KS. STEFAN SZYMIK MSF

Ks. Adam Durak SDB

KOLEKTY DNI POWSZEDNICH WIELKIEGO POSTU WEDŁUG MSZAŁU PAWŁA VI

W pierwszym numerze RBL 1994, zamieszczono art. mojego autorstwa: *Teksty eucharystyczne jako źródło teologiczne*. Chciałbym podaną tam teorię obecnie zastosować w praktyce, wskazując jedną z wielu możliwości przeprowadzenia takiego studium tekstów eucharystycznych. Następnie wynikające ze studium treści chcę zaproponować do rozważenia uczestnikom sprawowanej liturgii. Obrąłem do studium „kolekty dni powszednich W. Postu”, gdyż w książce *Mszał księgą życia chrześcijańskiego*¹, ks. J. Miazek napisał, że doznały one przy tworzeniu nowego Mszału największych zmian². Wydaje się

²¹ Zob. K. Stock, *Methodenvielfalt. Studien zu Markus*, Bib 62 (1981) 581—582; J. Gnülka, *Das Evangelium nach Markus* (EKK NT 2/1—2; Neukirchen 1978—797, 25.

¹ Ks. B. Nadolski (red.), *Mszał księgą życia chrześcijańskiego*, Poznań 1989.

² Tamże, s. 31.

więc, że od strony eucharystycznej³ będą one dla nas w dużej mierze nowością. To studium nawiązuje także do metod najnowszych opracowań z dziedziny hermeneutyki liturgicznej, jakie ukazały się ostatnio w Polsce⁴.

Studiując „kolekty” okresu W. Postu, musimy pamiętać o kontekście i chrześcijańskiej atmosferze towarzyszącej tym modlitwom. Celebrować bowiem w W. Poście Eucharystię, to przechodzić razem z Chrystusem mądrościowy, duchowy plan Kościoła, który włącza w celebracje wielkopostną każdego wierzącego z osobna⁵. Nie możemy też zapominać o tym, co mówią *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*, tzn., że „...Okres W. Postu służy przygotowaniu do obchodu paschalnego misterium przez różne stopnie wtajemniczenia chrześcijańskiego, a wiernych przez wspomnienie przyjętego chrztu i pełnienie pokuty”⁶.

Zanim przejdziemy do omówienia tematyki wypływającej z eucharystycznego studium kolekt, przedstawimy najpierw liturgiczne źródła ich pochodzenia. Studium nasze opieramy na *Editio Typica Altera, Missale Romanum*⁷:

1. ŹRÓDŁA POCHODZENIA KOLEKT „DNI POWSZEDNICH” W. POSTU

Bez wątpienia każda modlitwa ma swą wartość sama w sobie. Nie jesteśmy w stanie stwierdzić, która z modlitw jest dla poszczególnej osoby najbardziej skuteczna. Nie znaczy to, że nie jest rzeczą ważną, w jaki sposób jest ona skonstruowana i z jakich pochodzi

³ Eucharystia — jest dyscypliną liturgiczną, która obejmuje studium modlitw i zajmuje się prawami, jakie rządzą ich formułowaniem. Pomaga ona zrozumieć znaczenie teologiczno-liturgiczne studiowanych modlitw, w kontekście sprawowanej liturgii. Szerzej na ten temat, zob. A. M. Triacca, *La strutturazione eucologica dei prefazi*. Contributo metodologico per una loro retta esegesi, w: „Ephemerides Liturgicae” 86 (1972) 233; por. także S. Czerwik, *Prefacje o misteriach Chrystusa w Mszałe Rzymskim Pawła VI*, Warszawa 1984.

⁴ Por. A. Durak, *Treści uczestnictwa we Mszy św. w świetle formuł eucharystycznych Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich (Niedziele Wielkiego Postu i Paschy)*, Piła 1992; J. Janicki, *Misterium Paschalne w Mszałe Rzymskim Pawła VI*. Studium liturgiczno-teologiczne eucharystii okresu wielkanocnego, Warszawa 1992.

⁵ Por. *Messale dell'assemblea cristiana. Feriale*, Torino 1982, s. 160—162, gdzie znajdujemy wiele cennych myśli na temat celebracji W. Postu.

⁶ *Ogólne normy roku liturgicznego i kalendarza*. w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, n. 27.

⁷ *Missale Romanum ex decreto Sacrosanctum Oecumenici Vaticani II instauratum*, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio Typica Altera, Città del Vaticano 1975.

źródła⁸. Tabela, którą prezentujemy, ukazuje liturgiczne źródła pochodzenia poszczególnych kolekt⁹.

Dzień i tydzień W. Postu	Źródła pochodzenia
f IV C	M 117, L 207, V 631 i 654, G 153
f V po C	M 18, V 1165, G 198
f VI po C	M 643, V 89, G 162
S po C	M 765, V 1112, G 1102
h I f II	M 143, V 1170, G 171
h I f III	M 976, G 176
h I f IV	M 468, G 180 i 184
h I f V	M 660, L 1015, V 1190, G 1153
h I f VI	V 94
h I S	L 938 i 1027
h II f II	V 173
h II f III	M 154, V 1213, G 1171
h II f IV	V 200
h II f V	M 235, G 216
h II f VI	M 193, V 206, G 221
h II S	V 129
h III f II	M 521, V 1218, G 1174
h III f III	M 573, V 181, G 219

⁸ Dla określenia liturgicznych źródeł studiowanych kolekt, używamy następujących skrótów:

B — A. Paredi (ed.), *Sacramentarium Bergomense*. Manoscritto del secolo IX della Biblioteca di S. Alessandro in Colonna in Bergamo = Monumenta Bergomensia VI, Bergamo 1962.

G — J. Deshusses (ed.), *Le Sacramentaire Gregorien*. Ses principales formes d'après les plus anciens manuscrits, Edition comparative. Tome premier: Le Sacramentaire. Le Supplement d'Aniane = Spicilegium Friburgense 16, Friburg 1971.

L — L. C. Mohlberg (— L. Eizenhofer — P. Siffrin) (ed.), *Sacramentarium Veronense = Rerum Ecclesiasticarum Documenta*, Series maior, Fontes I, Roma 1966 = Sacramentarium Veronense „Leonianum”.

M — *Missale Romanum ex decreto SS. Concilii Tridentini restitutum*. Summorum Pontificum cura recognitum, Editio Typica, Città del Vaticano 1962.

N — kolekta nowa

V — L. C. Mohlberg (— L. Eizenhofer — P. Siffrin) (ed.), *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum) = Rerum Ecclesiasticarum Documenta*, Series Maior, Fontes IV, Roma 1968.

⁹ Dla określenia poszczególnych dni i tygodni W. Postu, używamy następujących skrótów: f = dzień; h = tydzień; HS = Wielki Tydzień; cyfry rzymskie od I do VI = dni od poniedziałku do piątku włącznie; S = sobota; C = popielec.

Dzień i tydzień W. Postu	Źródła pochodzenia
h III f IV	V 178, św. Leona serm. 2,4
h III f V	B 430
h III f VI	M 146, G 304, B 361
h III S	L 490, V 99, G 71
h IV f II	M 373, G 277
h IV f III	V 235 + N
h IV f IV	M 338, V 239, G 268
h IV f V	B 376
h IV f VI	L 120, V 216
h IV S	M 470, V 1230, G 1183
h V f II	św. Leona serm. 61,5
h V f III	M 166, G 91
h V f IV	M 1046, L 866, V 279, G 296
h V f V	L 915, G 898
h V f VI	M 7, G 702
h V S	V 257
HS f II	M 192, G 315
HS f III	M 760, G 319
HS f IV	M 438, G 324
HS f V (Ad Missam chris.)	N

Studiując teksty tych modlitw spostrzegamy się, że tylko jedna z nich ma zakończenie: „Qui tecum vivit...”¹⁰, podczas gdy pozostałe kończą się: „Per Dominum...”. Ze źródeł natomiast wynika, że tylko jedna kolekta i to jeszcze ta z W. Czwartku (Msza Krzyżma), jest całkowicie nowa. Poza tym również tylko jedna kolekta została wzbogacona o nowy element¹¹. Wszystkie inne, znajdujemy już wcześniej w Mszałe Piusa V, Sakramentarzu z Bergamo, Leoniańskim, Gelazjańskim, Gregoriańskim albo w innych źródłach liturgicznych.

Porównując kolekty Mszału Piusa V i Pawła VI stwierdzamy, że tylko jedna kolekta jest zgodna co do treści i co do dnia w obydwu mszałach¹². Siedem kolekt mamy bardzo podobnych do siebie, chociaż posiadają małe różnice w tekście¹³.

Trzeba także zauważyć, że w Mszałe Piusa V, w niektóre dni W. Postu znajdujemy po dwie kolekty, czego w Mszałe Pawła VI nie ma. Najprawdopodobniej było to związane z ilością czytań liturgicznych, po których następowała modlitwa.

¹⁰ Por. HS f II.

¹¹ Por. h IV f III.

¹² Por. HS f II, w obydwu mszałach.

¹³ Por. f VI po C, h I ff. II, III i IV, h II f VI, h IV f IV, HS f II.

2. PODSTAWOWE TEMATY EUCHOLOGICZNE, WYPŁYWAJĄCE ZE STUDIUM KOLEKT „DNI POWSZEDNICH” WIELKIEGO POSTU

Przeprowadzając analizę poszczególnych kolekt, dni powszednich W. Postu, znaleźliśmy wiele interesujących tematów teologiczno liturgicznych, ważnych nie tylko z punktu widzenia naukowego ale także mających wielkie znaczenie dla duchowego życia Kościoła, a więc i każdego z nas. Wśród licznych, różnych tematów wielkopostnych, można wyróżnić następujące tematy zasadnicze: pokuta i modlitwa, poznanie i odrzucenie grzechu, współpraca z Bogiem oraz szeroki temat odnoszący się do wydarzenia zmartwychwstania Pana, które w swojej celebracji przygotowuje nas do życia wiecznego. Omawiając te tematy, poszerzymy je o inne im podobne a łączące się z treścią studiowanych modlitw.

a. Pokuta i modlitwa

Trzeba na początku stwierdzić, że analizując poszczególne kolekty nie wiele razy natrafiliśmy na takie wyrażenie jak „modlitwa” czy „prośba”. Wydaje się jednak, że bez ciągłego przypominania tych słów, wszyscy doskonale zdają sobie sprawę z tego, że właśnie modlitwa jest fundamentem chrześcijańskiego życia. Ważną rzeczą jest abyśmy wszyscy umieli zjednoczyć się w modlitwie¹⁴. Modlitwa bowiem pomaga nam ćwiczyć się w naszej pobożności, byśmy umieli usposobić nasze serca do głoszenia zbawczej, paschalnej tajemnicy¹⁵. Modlitwa zawiera prawie zawsze w sobie jakby ukryty element odnowy. W okresie W. Postu wyraża się on w pokucie i jest bezwarunkowo konieczny do pełni przeżywanego wielkopostnych treści. W kolektach pokuta występuje jako poważne „dzieło” wielkopostne¹⁶, które zmienia nasz sposób myślenia i pozwala nawet fizycznie odczuć umartwienie naszego ciała¹⁷. Jak pouczają nas kolekty, umartwienia są bronią przeciw duchowi zła i otwierają nam drogi duchowego życia¹⁸ oraz predysponują nas do tego, że możemy liczyć, iż nasze modlitwy zanoszone do Boga będą wysłuchane¹⁹. Widzialnym owocem pokuty są dobre uczynki adresowane do naszych braci i sióstr. One to wytwarzają odpowiednią atmosferę całego naszego przygo-

¹⁴ Por. h III f IV.

¹⁵ Por. h IV f III.

¹⁶ Por. f VI po C, h I f II, h II f VI i inne.

¹⁷ Por. h I f IV.

¹⁸ Por. f IV C, h I f VI.

¹⁹ Por. h V f IV.

towania do należytego uczestnictwa w świętach paschalnych²⁰. Tak więc modlitwa wsparta przez prawdziwą pokutę, realnie przybliżyła nas do naszego zbawienia.

b. Rozpoznać i porzucić grzech

Po grzechu pierwородnym, na zawsze zostaliśmy duchowo i fizycznie osłabieni. Czasem ta słabość jest dobrze ukryta a my nie mając siły by dokonać introspekcji, żyjemy zafalszowanym obrazem Boga, siebie i świata.

Kościół, Matka nasza, między innymi poprzez kolekty wielkopostne, przypomina nam, abyśmy zastanowili się nad naszym życiem. Byśmy zapytali samych siebie: należymy do tych, którzy żyją w ciemnościach, w przyjaźni z grzechem, czy pragniemy uwolnić się od ciemności grzechu, by żyć w światłości²¹. Z analizy modlitw wynika, że nie chcemy akceptować grzechu w naszym życiu²². Owszem, porzucając grzech mamy nadzieję żyć wiecznie²³. Stąd świadomi naszych win, by uwolnić się od nich, pragniemy szczerze wyznać je przed Bogiem, by w ten sposób mieć udział w nieskończonym Jego miłosierdziu²⁴. Nie trudno zauważyć, że ta tematyka przedłuża się w kolektach w treściach „świadomego nawrócenia”. Nasze nawrócenie zaś, prowadzi właśnie do uwolnienia z więzów grzechu, by żyć w stanie świętego nawrócenia²⁵. Co więcej, nie chodzi tu jedynie o nawrócenie wewnętrzne ale całkowite, takie które uzewnętrznia się w sposób dynamiczny w różnych dziełach miłosierdzia²⁶.

Wydaje się, że warto tu przypomnieć, że tematyka ta jest włączona w celebrację eucharystyczną, dlatego nie można wątpić, że fundament do prawdziwego nawrócenia jest niepodważalny. Jest to nawrócenie, w którym mamy się doskonalić oraz które przy pomocy światła Bożego mamy ciągle na nowo oceniać²⁷.

c. Nasza współpraca z Bogiem

Uprzedzając miłość Boga oraz bezgraniczne miłosierdzie, którym nas nieustannie obdarza, pozwalają nam w Nim złożyć całą naszą nadzieję. On przecież wskazuje nam drogi życia i chociaż często się na nich gubimy, nie wstydzi się nas grzeszników i nie męczy się nigdy nowym przebaczeniem naszych niedoskonałości. Stąd w okre-

²⁰ Por. h IV f V.

²¹ Por. h II S.

²² Por. h II f II.

²³ Por. h III f VI.

²⁴ Por. h IV f IV, h V f VI.

²⁵ Por. h V f V.

²⁶ Por. h I S.

²⁷ Por. h IV f VI.

sie W. Postu wołanie o pomoc Bożą jest bardziej intensywne. Ma to swoje odzwierciedlenie także w studiowanych kolektach, które przypominają nam, że bez Boga nie możemy nic uczynić, nie możemy się Mu podobać, ani bez Jego łaski jako Kościół wzrastać, ani uczestniczyć w świętych sakramentach ani się zbawić ²⁸.

Jeszcze lepiej to widzimy w modlitwie, w której prosimy wprost o Bożą łaskę, potrzebną dla naszego odrodzenia oraz usposabiającą nas do dobrej służby Bogu ²⁹. Z łaską tą przychodzi wszelkie błogosławieństwo, jako skuteczna pomoc do osiągnięcia życia wiecznego ³⁰.

Z analizy kolekt wynika, że we współpracy Boga z człowiekiem, swoją nieodzowną i określoną rolę ma także Duch Św. Bóg Ojciec daje nam Go dla umocnienia naszej wiary i abyśmy stali się bardziej dynamiczni w naszych dziełach ³¹. Tę współpracę Boga z nami, wyraża wspaniale jedna z kolekt, pierwszych dni W. Postu:

„Wszechmogący Boże, uprzedzaj swoim natchnieniem nasze czyny i wspieraj je swoją łaską,
aby każde nasze działanie od Ciebie brało początek
i w Tobie znajdowało dopełnienie...” ³².

d. Uczestnicząc w Zmartwychwstaniu Chrystusa Pana, przygotowujemy się do życia wiecznego

Ukazana do tej pory tematyka kolekt wielkopostnych, nie spełniałaby swego wielkiego zadania, gdyby nie wtajemniczała nas coraz bardziej w Paschalne Misterium Chrystusa.

Poprzez modlitwę i pokutę, z pomocą łaski Bożej, rozpoznajemy swoją grzeszność, pozostawiamy grzech i szczerze nawracamy się do Boga. Rozpoczynamy w ten sposób dzieło naszego nawrócenia, byśmy mogli mieć zaszczytny udział w godności dzieci Bożych. Przechodzimy w celebracjach wielkopostnych, z „ciemności do światła”, do nowego życia, gdzie spotykamy, kochającego nas niezmienną miłością Boga, podobną do tej, którą doświadczaliśmy jeszcze przed sprzeniewierzeniem się woli Ojca. A wszystko to jest możliwe tylko dzięki obfitej łasce Boga, który nas zbawia, który dzięki swej strasznej Męce może skutecznie wstawiać się za nami u Ojca ³³. Była potrzebna więc Śmierć, byśmy mogli otrzymać przebaczenie ale był także potrzebny Krzyż Chrystusa, abyśmy mogli dzisiaj paschalne tajemnice celebrować i razem z Chrystusem zmartwychwstawać ³⁴.

²⁸ Por. h IV S, h I f V, h V f III, h IV f II, h III f II.

²⁹ Por. h V S, h III f III.

³⁰ Por. h V f II.

³¹ Por. h II f V.

³² Por. f V po C.

³³ Por. HS f II.

³⁴ Por. HS f IV, HS f III, h III f V.

Nie jest rzeczą możliwą zaspokoić pragnienie naszego radosnego zmartwychwstania w przyszłości, jeśli już teraz nie włączymy się w przeżywanie tych tajemnic Paschy, które najpełniej dokonały się w Osobie Jezusa Chrystusa, Pana Zmartwychwstałego³⁵. Mając udział w Jego godności, przez nasze chrześcijańskie życie, staniemy się w świecie prawdziwymi świadkami Chrystusowego odkupienia³⁶. Dlatego musimy celebrować zmartwychwstanie Chrystusa, a przed nim Śmierć i inne wydarzenia Jego życia łącznie, w obecnym „hodie” liturgicznym, byśmy mogli przygotować się do celebracji naszej Paschy, także dzięki bogatym treściom, przeżywanym w świętym czasie wielkopostnego przygotowania.

3. WNIOSKI KOŃCOWE

Z materiału, który wydobyliśmy z analizy kolekt dni powszednich W. Postu wynika, że tematyka eucharystyczna, w stosunku do kolekt Mszału Piusa V, w obecnym Mszału jest o wiele bogatsza. Wykracza ona poza tematy postu i umartwienia. I słusznie. Bowiem radość odnalezienia swego miejsca przed Bogiem, jest sprawą o wiele szerszą.

Interesujące, że w tematyce kolekt dni powszednich W. Postu, temat chrztu św. jest jakby nieobecny. Być może występuje on w innych częściach formularza a na pewno w formularzach świątecznych.

Kolekty jasno podkreślają uniwersalizm zbawienia. Świadczą o tym chociażby takie wyrażenia jak: „ut nos”, „familiam tuam”, „Ecclesia tua”, itp.

Należy podkreślić też dużą dynamiczność studiowanych modlitw. Prosimy Boga o siłę do działania, do lepszej modlitwy, byśmy mogli odnaleźć właściwą drogę życia i byśmy umieli z Bogiem współpracować. Dzięki temu wszystkiemu, okres W. Postu jawi nam się rzeczywiście jako błogosławiony czas zbliżania się do Boga.

Wydaje się, że systematyczne pogłębianie tematyki teologicznej, wynikającej ze studium eucharystycznego kolekty (a jeszcze lepiej, gdy dotyczy ono także innych modlitw formularza), zawsze ma odpowiedni wpływ na uczestnictwo w samej celebracji liturgicznej oraz na duchową postawę kapłana i wiernych.

³⁵ Por. h III S.

³⁶ Por. HS f V.